

УДК: 373.31

DOI 10.33514/1694-7851-2022-4-248-252

Конушбаева А.

окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

konushbaeva.a@mail.ru

Конушбаева А.

преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

konushbaeva.a@mail.ru

Konushbaeva A.

Lecturer

Kyrgyz State University named after I. Arabaev

konushbaeva.a@mail.ru

**ДИСТАНТТЫК ОКУТУУ БАЛАНЫН ӨЗ АЛДЫНЧАЛЫГЫН ӨНҮКТҮРҮҮЧҮ
ОКУТУУНУН ФОРМАСЫ КАТАРЫ****ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ФОРМА ОБУЧЕНИЯ РЕБЕНКА,
ВЫРАБАТЫВАЮЩАЯ В НЕМ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ****DISTANCE LEARNING AS A FORM OF TEACHING A CHILD THAT DEVELOPS
INDEPENDENCE IN HIM**

Аннотация: Бул макала аралыктан окутуу процессинде мектеп окуучуларын ийгилик абалына жеткирүүнүн аракеттери боюнча иш-тажрыйба бөлүшөт. Анда айрыкча үй -бүлө мүчөлөрүнүн баланы сабагына мотивдөө сунуштары берилет. Аралыктан окутуу процесси баланын өз алдынча иштей башташына шарт түзөт. Өз алдынчалык-баланын турмушка калптанышынын негизги жобосу болот. Ата-эне, мугалим окуучуну өнүктүрүүчү бул негизги факторго түшүнүү менен чыныгы мамилени жасоо актуалдуу. Мугалимдин чыгармачылык менен кесипкөй жаңыча иш аракетин талап кылат. Аралыктан окутууда жетишилген ийгиликти офф-лайн окутууда системалуу улантуу зарылдыгы белгиленет.

Негизги сөздөр: Аралыктан окутуу, аргасыздыкты жеңүү, ийгилик абалы, баланын өз алдынчалыгы, шыктандыруу, жоопкерчилик, атуулдук сапат.

Аннотация: Данная статья посвящена организации учебного процесса, осуществляемого в дистанционной форме. В статье представлены ситуации, в которых обеспечивается успех ребенка при дистанционном обучении, показаны способы мотивации ребенка к самостоятельности. Процесс дистанционного обучения позволяет ребенку начать работать самостоятельно. Самостоятельность – это основной принцип вовлечения ребенка в жизнь. Важно, чтобы родители, учитель применили реальный подход к пониманию этого ключевого фактора развития ученика. Это требует новых творческих и профессиональных действий учителя. В статье приводятся примеры успешного применения дистанционного обучения в офф-лайн обучении.

Ключевые слова: дистанционное обучение, ситуация успеха, самостоятельность ребенка, мотивация, ответственность, личные качества ребенка.

Annotation: This article is devoted to the organization of the educational process carried out remotely. The article presents situations in which the success of a child in distance learning is ensured, shows ways to motivate a child to independence. The process of distance learning allows the child to start working independently. Independence is the basic principle of involving a child in life. It is important that parents and teachers apply a real approach to understanding this key factor of student development. This requires new creative and professional actions of the teacher. The article provides examples of successful application of distance learning in off-line learning.

Keywords: distance learning, success situation, independence of the child, motivation, responsibility, personal qualities of the child.

Аралыктан окутуунун пайда зыяны тууралуу адистер көп пикир жазышууда. Бул процесс *аргасыздыкты* женүү үчүн жаратылган соң, *пайда жагын* сөз кылуубуз максатка ылайык.

Аралыктан окутуунун кемчилигин жеңүүдөгү бирден-бир каражатыбыз – *баланын өз алдынчалуулугу*. Мындай билим берүүдө бала жеке өзү кандайдыр денгээлде эмгектенет.

Алибетте, ата-энесинин көз алдында болгондуктан ата-эне бир аз жоопкерчиликти ар тараптуу күчөткөнү туура.

Алгач ата-эне баланын иш аракетине, сабакка болгон мамилесине, бөлгөн убактысына байкоо жүргүзөт.

Андан соң жалгыз өзү болгондо баласына”, аралыктан окуу мурдагыдан татаал ошондой болсо да сен жеңесиң! Колумдан эмне келсе дайыма жардамга даярмын, тартынбай ой бөлүшүүнү күтөм, сага ишенемин”, – деген жоопкерчиликти балага маалымдоо менен белсенте билүү зарыл.

Эгер башталгыч класста окуган бала болсо, сабагына даярдануу убагында же буткондон кийин «ун чыгарып окуп берсен, мен кайра айтып көрөйүн», – деген болуп көпүрө мамиле жасалганы оң. «Эгерде окуу материалын жакшы билгиң келсе, башка адамга түшүндүрүп көр», – деген сөз бар балам, чогуу окуйлу деген сунушту айтуу менен балага жакындоо зарыл. Ата-эненин бирден бир милдети интернет, сапаттуу мобилдик байланыш, бала үчүн жайлуу бурч, тиешелуу окуу куралдарын камсыз кылуусу болуп эсептелинет. Сабак даярданууга убактысын чечип беруу.

Ата-эненин бул кызматын бала байкайт, жоопкерчиликти өзүнө алып астыртып сезе баштайт. *Өз алдынчалык – жоопкерчиликти сезүүдөн* башталат. Алибетте, жоопкерчиликти кичинесинен тарбиялап алган устат ата-энелерге, мугалим да, коом да алкыш гана айта алат. Баланы эн кичинесинен эле бала бакчадан, баштаган оюнун же алектенген жумушун аягына чейин чыгарууга көндүрөт. Чачылган оюнчуктарын ирээттеп өз ордуна койдуруу сыяктуу талаптардан башталат.

Өз алдынчалык-тарбиянын негизи. Эгер балада өз алдынча жана жооптуу сезими бар болсо, мектеп партасынын эле жанында эмес, баардык жерде жоопкерчиликтуу болот. Бул сапатты кантип өнүктүрүү керек? – деген муктаждыктарга жооп издөө да актуалдуу. Бул мугалимдин кесипкөйлүгүн, ата-эненин балага болгон сүйүүсүн -аң сезимдүү жоопкерчилик деңгээлге чейин өстүрө алышынын чыныгы көрсөткүчү. Эгерде үй-бүлөөдө ата-эне бул сапатка баласын эгедер кыла албаса “кемчилигим” – деп моюнга алуусу туура. Мындай учурда ата-эне аны жашырбай, ал «диагнозун» мугалимге айтып жардам сурап, официалдуу өтүнгөнгө туура келет. Анын ордуна, “мектеп тарбиялайт да, окуткула!” – деген пикирде сыртын салуусу, өзгөчө ата-эненин келечектен утулушуна алып кылат.

Баладагы эң негизги адамзат баалуулуктарынын жаралышына ата-эне мугалим менен чогуу жасаган аракеттер гана салмактуу жыйынтыкты камсыз кылат. Чындыгында ооруну жеңүү үчүн врачтар менен кеңешип даарыланган сыяктуу, балдарыбыздын терс сапаттарынан арылтууга биргелешип аракет жасоону моюнга алышыбыз керек.

Баланы өз алдынчалыкка мотивдөөнү азыркы педагогикада «өнүктүрүүчү окутуу» системасынын баардык компоненттеринен издөөгө болот [5, 4 б.].

Мугалимге ата-эненин түз, чын дилден мамилеси окутуучуну чыгармачылыкка аргасыз кылат. Мугалим өз сабагында класстагы окуучулардын баардык проблемасын эске алуу менен сабактын максаттарын, мазмунун, ыкма методдорун жан дилден тандайт. Педагогдор белгилегендей, мугалим тарабынан берилген маалымат кадимки /офф-лайн/ сабактан да кызыктуу, шыктандыруучу жаңы “продукт” сыяктуу окуучуну продуктивдүү иш аракетке мотивдөө эң негизги милдет [1, И-Док]. Себеби мындай мезгилде мугалим чыгармачылык мамиленин жемишин баладан көрө алат.

Бул абалга алып келүү үчүн мугалимден окуучу өз алдынча ишти жасай алгыдай жеткиликтүү, жаңы иш аракеттин толук циклин алып, канааттануу сезими жаралганы оң [5]. Ошону менен бирге окутуунун моралдык-психологиялык шарттары жана каражаттарын кесиптик жогорку чеберчиликте колдоно алуу менен жооп табат.

Окуучу качан гана ой жүгүртүнүү өзү жасайт? Канаттануу алмайынча сабакка тартылуу болбойт. Ой жүгүртүү качан пайда болот? Сабактын бардык учурларында «акыл калчоо», «акыл таймашы» жүрүп тургудай мотивделүү керек. Сабакта бул кырдаалды түзүү, албетте стандарттуу эмес ой жүгүртүүгө мажбурлап, системалуу ойлонууда өсүш берип отурат [7, 4 б.].

Өз алдынча ойлоно алуусу баланын керек болсо коомдо ордун таба билүүсүнө (социализацияланашына) шарт түзөт. Окуучунун ой жүгүртө алуусун «өз алдынча ишти күчөтүү» алакасында гана көбүрөөк жолго салууга болот. Ошондой эле өз алдынча ишти колго алуу маселесин айрыкча математика сабагында эффективдүү ишке ашырса болот. Математика сабагын өтүүдө мугалим сабактын түзүлүшүн максатына ылайыктуу түрдүүчө тандай алаары түшүнүктүү. Методикалык көз караш менен алганда адабияттарда белгилегендей, сабактын сырткы жана ички структурасынын логикалык ойлонулушу, ийкемдүү түрдө сабакта чагылдырылышы негизгилерден болот [4, 243 б.].

Өз алдынча иш ар бир аралыктан окутуу сабагында сөссүз берилгени оң. Себеби үй иши сабактагы ар бир окуучуга милдеттүү, ал эми “өз алдынча ким иштегиси келсе”, – деген сунуш окуучуга эркиндикти башкарып, баланы максатка жетелейт. Кийинки ар бир сабакта өз алдынча иштөөгө демилге жасаган окуучулардын эмгегин кошумча баалоо менен мониторинг жасоо шарт.

Эң ыңгайсыздык мугалимге түзүлөөрү түшүнүктүү. Окутуучу бул эмгегинин натыйжасын кадам сайын көрүшү мүмкүн. Бул процессти башкаруу-балага жаратылыш берген жөндөмүн ачуу гана эмес, такай өзүн-өзү өнүктүрүү жана өзүн келечекте пайдалана /реализациялай/ билүүсүн калыптандырган болот.

Ар бир адам өзүн-өзү гана тарбиялаары түшүнүктүү болгон соң, мугалимдин бул эмгеги турмушунда баланын азыгы болуп калаары сөссүз. Окуучу мугалимдин жардамысыз өз маселесин чече баштаганы эле, окутуунун кыйла жеңилдешин, ошол эле учурда продуктивдүү натыйжа берип турганы мугалимди чыгармачылыкка түртөөрү камсыздалат.

Бул ишти системага салууда, ар бир окуучуга жекече анализдер берилгидей, түрдүү татаалдыктагы ирээттелген, номерлештирилген тесттерди даярдап коюу практикасы да эң жакшы натыйжа берет. Ошол учурда окуучу өз алдынча ишке даярдала жүрөт да, өз алдынча иш натыйжа бере баштайт.

Окуучулар өздөрүн ишенимдүү сезе башташат. Кандай математикалык тапшырмалар болбосун жасай алуу мүмкүнчүлүгүн сезип калышат.

Өз алдынча ишти күчөтүүнүн негизги жетишкендиктери /плюстары/ деп төмөнкүлөрдү таанууга болот.

- Окуучунун жоопкерчилик сапаты бир аз жогорулайт;
- психологиялык жагымдуу жагдай камсыздалат, баланын өзүнө жана окутуучусуна ишенимдүүлүгү артат, компетенттүүлүккө багытталат;
- текшерүү иштерин өз алдынча аракет менен чыгаруу коркунучу жоюлат, көчүрүү аракети аргасыздыкта гана колдонулат;
- үй иштерин аткаруу жеңилдейт;
- өз аракетин жыйынтыгына канааттануу сезимин баштан өткөрө баштайт ж.б.

Эң маанилүү роль окутуу процессинде, окуучулар менен мугалим өз алдынча иштөө технологиясын алып барышынын деңгээлине жараша болот [2, 3 б.]. Сабакта баланын «өзүм» деген сөзүно жетишүү үчүн мугалим канчалык убакытты, чыдамкайлыкты башынан кечирет.

«Өзүм чыгардым!», – деген улуу ачылыш бала үчүн – чыныгы жеңиш. Ушул эмоциялык деңгээлден балага көңүл буруу болсо, бала чоң ишеним, энергия ала баштайт. Бул жеңиш – баланын түбөлүктүү ийгилиги десек да болот. Балада жаңылуудан коркуу сезими жоголо баштайт. Бул жеңиштин даамын татканча бала сезбейт, андан кийин гана анын угуу, мугалимдин тапшырмасына сереп салуу сыяктуу өнүгүүнүн алгачкы эсеби башталат.

Башталгыч класстын мугалиминде ар бир балага өз алдынча иштеринин жыйынтыгын жана кайсы негизги билим-түшүнүктөрдү өздөштүргөнүн мониторинг жасоочу дептерчеси болгону оң.

Башталгыч класстын мен байкаган бир (К) аттуу мугалиминин оффлайн окутуунун мезгилдеринде танапис сайын улам ар бир баланы жанына кезек менен чакырып, кошо иштешип жүргөнүн көрүп, өз алдынча иштин үрөөнүн сээп жаткан практикасын көргөнүм бар. Себеби ал мугалимдин окучуларынын билим сапатында сезилээрлик ийгиликти көрүүгө болоор эле. Ушул сыяктуу ар бир бала өз алдынчалык дэңгээлдин ар түрдүү бийиктигинде турат. Мугалимдин бул эмгегин ата-эне да күндө байкап ага шериктеш болушу зарыл.

Ошондуктан ата-энелер да аралыктан окутууда бул процессти улантуучулар боло алуусу керек. Аралыктан окуп жатканда балага тынчтык жана психологиялык комфортту камсыз кылганыңыз оң. Түшүнбөй калуу коркунучунда мугалимден телефон аркылуу кеңеш алуу мүмкүнчүлүгү чоң. Аны окуучу да, ата-эне жана мугалим да эффективдүү пайдаланса болот. Аралыктан окутууда мугалим аргасыздан көп убактысын коротот.

Аралыктан окутуу системасы окуу процессиндеги айрым маселелерди оң жагына чечүүгө шарт түзүп бара жаткандыгын да унутпоого тийишпиз. Ар бир бала менен жекече иштөө такай байланышта туруу шарты жаралат. Ар бир окуучу аткарган тапшырмасына жараша тиешелүү баасын күндө алууга жетишет. Өзүнүн билим алуусуна прогноз да жасай алат. Эң негизгиси деп, окуучу мобилдик телефонун өзүнүн негизги максаты болгон билим алууга максаттуу пайдалануу жолуна түшө баштайт.

Ошону менен бирге кээ бир кызыккан ата-энелер мугалимдин сабагын экрандан жаздырып алуу мүмкүнчүлүгүн да пайдалана алат. Бир нече жолу мугалим кайталап сабак өткөндөй мобилдик ыңгайлуулуктар түзүлөт. Теле сабактар, интернет желеден башка мугалимдин сабактары менен таанышуу, атайын теле сабактарды көрүүгө да мүмкүн болот. Мектепке барып келүү жана башка ушул сыяктуу убакыттар үнөмдөлөт. Андан эң бир жакшы жагы, ар бир окуучу жекече мугалимге өз билгенин тартынбай видео жасап же үн маалыматын жөнөтө алат.

Бул окуучуну мурда уялып айта албай жүргөн каталарынан да арылууга шарттайт. Эң негизгиси баланын окуу графигинин ийкемдүүлүгү. Практикада айрым жогорку класстагы окуучулар бир чейректик окуу материалын өздөштүрүп бүтүшүп, кийинки чейрекке тапшырмаларды сурап алдыга жылгандары жок эмес. Көрсө билим алууга, ийгиликке жетүүгө шыктын жаралышы сырттан эмес, баланын ички стимулу аркылуу түзүлө баштаганын байкоого болот. Айрым окуучулар өркүндөтүп окуп кетүүнүн, дайыма изденип убакыттан озуунун стратегиясы пайда болушун баштарынан өткөргөнүн практикада көрүүгө мүмкүн болду. Алибетте бул өтө аз сандагы окуучуларда гана кездешти. Ошондуктан бул аргасыздыкты жеңүүнү аны менен күрөшө билүүнү бала да, ата-эне да, мугалим да жолдорун изилдеп, өздөштүрүп коюшубуз мезгил талабы. Мындай жетишкендиктерди оффлайн окутуу башталганда таштап коюуга болбойт. Мындан соң келечекте санариптик коомго ыңгайлашуу талабы күтүлөөрүн сезбей кое албайбыз. Мүмкүн алдыда өтө жетишкен окуучулар, студенттер аралыктан окууну тандоо мүмкүнчүлүгүнө уруксат жаралаар, мезгил көрсөтөт. Практикада окуучулар менен атайын «машыгуу» дептерчелерин уюштуруп өз алдынчалыктын деңгээлин текшерип, мугалимдин көзөмөлдөө журналына түшүрүп туруу жакшы натыйжа бергени бар.

Ошол себептен үй тапшырмаларды офф-лайн окутууда электрондук жөнөтүүлөр менен талап кылып, үй иши боюнча анализ жасап сабактагы жоопторуна кошуп баалоо системасын улантуу зарыл деп ойлойм.

Ошондой эле материалга кызыктыруучу маселелерди, көңүлдүү оюн тапшырмаларды электрондук түрдө жөнөтүү менен баладагы өз алдынчалыкты өркүндөтүп жүрүп отуруу мугалимдин кесиптик жемишин жогорулатат [3, 4 б.].

Маселен:

1. Менин колумдагы жаңгактан эки эсе көп жаңгак болсо, анда ал 5 тен бирге кем болмок, менде канча жаңгак болчу? жообу: /2/: [1, 34 б.].

2. Эгерде кеч күздө кечки саат 10 болсо, 48 сааттан кийин, күн тийген жылуу аба ырайы болушу мүмкүнбү? жообу: /түн/

3. Көрүнбөгөн баштыкчада 3 сортто алма бар. Канча эң аз сандагы алманы карабай туруп алып чыкса болот, эгерде:

а) жок дегенде 2 алма бир сорттон болгудай;

б) жок дегенде бир сорттогу алмадан 5 алма болгудай? жообу:/а) 4 алманы б) 13 алманы/
4. Окуучу 4 күндө 23 маселе чыгарган. Болгондо да ал күнүгө мурунку күнүнөн көп чыгарып турган, ал эми акыркы күнү биринчи күндөн эки эсе көп чыгарган. жообу: /биринчи күнү – 4, экинчи – 5, үчүнчү – 6, төртүнчү – 8/.

5. Коен менен ит жарышып калышыптыр. Коендун ар бир кадамы иттикинен эки эсе кичине болгон, бирок коен 3 эсе тез кадамдаган. Финишке кимиси биринчи келген? жообу: /коен, себеби ит бир кадам таштаганда коендун эки кадамын жаба алат, коендо дагы бир кадам ашык да/.

6. Узундугу 24 метр болгон жип арканды кесилгенден кийин барабар болгудай 3 жеринен кескенде, ар бир кесилген бөлүк аркандын узундугу канчадан болот? жообу: /6 метр/ [6, 27 б.].

7. Баардык цифралардын көбөйтүндүсү канчага барабар? Жообу:/0/

8. Акыркы сан кайсы? [1, с. 7]

6 10 18 34 ? жообу:/66/

0 3 8 15 ? жообу:/24/

1 8 16 25 ? жообу:/35/

9. Эң кичине жети орундуу сандан эң чоң алты орундуу санды кемитсек, айрыма канча чыгат?

Жообу /1/ [6, 219 б.]

10. Каптагы шекер толугу менен канча кило чыгат, эгерде анын жарым кабындагы шекерден 50 кг көп болсо? Жообу: /100 кг/

Мындай жыйынтыкка келүү үчүн мугалимдин аралыктан окутуу учурунда тынымсыз иш аракетин өтө зарыл.

Офлайн окутууда мугалим 45 минутта өз жумушун аткарып бүтсө, аралыктан окутууда баланы бул ситуацияга көнүктүрүү проблемасына ченелгиз убакыт сарпталат. Ансыз баланы аралыктан окутууда натыйжасыздыкка келип калуу коркунучу талашсыз.

Ошондуктан мамлекет, коомчулук бул маселеге позитивде карап, мугалимдин кошумча эмгегин баалап, моралдык, материалдык стимулдарды системага салышы мезгил талабы десек болот.

Колдонулган адабияттар:

1. Белякова О.И. Занятия математического кружка 3–4 классы. – Волгоград: Учитель, 2008. – 92 с.

2. Дементьева Л.С. В мире занимательной математики 4 класс. – Волгоград: Учитель, 2011. – 79 с.

3. Керова Г.В. Нестандартные задачи по математике. (мастерская учителя). – 3-е изд. – М.: ВАКО, 2017. – 240 с.

4. Истомина Н.Б. Методика обучения математике в начальных классах. – 2-е изд., испр. – М: Издательский центр «Академия», 1998. – 288 с.

5. Розет И.М. Психология фантазии. – М., 1991.

6. Шафигулина Л.Р. Математика. – Волгоград: Учитель, 2014. – 89 с.

7. Фотина И.В. Математика 5–9 классы Развитие математического мышления. – Волгоград: Учитель, 2011. – 199 с.

Интернет-булактар:

1. Зубова С.П. Организация продуктивной деятельности младших школьников в обучении математике // Молодой ученый. – 2016. – №5–6. – С. 46–48.

2. Корнеев А.Н., Толоконникова Е.В. Дистанционное обучение: будущее развития образования. <http://izd-mn.com/>

3. Дистанционное обучение в экстремальных условиях. – М. 15 апр. 2020 // интерфакс.

4. Качкынбаев Ж. Аралыктан окутуунун пайдасы жана зыяны. – №922 авг., 2020-ж. kenesh@super.kg/

Рецензент: пед. илим. канд., доц. Сыдыкова М.Б.